

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОМПЛАЄНСУ В БАНКАХ

Мулик А.К.,

аспірант кафедри економічного права

та економічного судочинства

Київського національного університету ім. Т. Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-1337-259X>

Мулик А.К. Загальні підходи до організації комплаєнсу в банках.

В сучасному світі банківська сфера відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та ефективності фінансової системи, а також в забезпеченні довіри клієнтів до фінансових інститутів. Однак, в умовах постійних змін у регулюванні, стрімкого технологічного розвитку та складного економічного середовища, банки стикаються з низкою викликів, пов'язаних з дотриманням різних нормативних вимог та стандартів. Одним із ключових інструментів для вирішення цих викликів є організація комплаєнсу. Комплаєнс в банках стає невід'ємною складовою успішної діяльності, оскільки він впливає на репутацію банку, його фінансовий стан, а також спроможність відповідати високим стандартам з питань етики та дотримання закону.

Комплаєнс, як концепція та практика, стає все більш важливим аспектом управління банківськими установами. Вона передбачає впровадження стратегічних та оперативних заходів з метою забезпечення відповідності всіх дій та процесів, що відбуваються в банку, законам, регуляціям, а також внутрішнім політикам і стандартам. Організація комплаєнсу є складним завданням, яке вимагає від банківських установ розробки та впровадження системи управління ризиками та контролем, забезпечення дотримання всіх вимог і нормативів, а також відстеження та адаптації до змін в законодавстві та регулюючих вимогах.

У даному дослідженні ми розглянемо загальні підходи до організації комплаєнсу в банках, а також вивчимо ключові аспекти цієї проблеми з наукової та практичної точки зору. Ми розглянемо ролі та відповідальності різних структурних підрозділів в банку, які займаються комплаєнсом, а також оцінимо важливість культури дотримання в організації. Наша робота спрямована на вивчення найкращих практик та інноваційних підходів до забезпечення комплаєнсу в сучасному банківському секторі та сприятиме поглибленню розуміння цієї важливої проблеми в контексті фінансового ринку.

Ключові слова: банківська сфера, комплаєнс-управління, комплаєнс, регулювання, ризики, законодавство, культура дотримання, інновації, фінансовий ринок.

Mulyk A. General approaches to the organization of compliance in banks.

In today's world, the banking sector plays an important role in ensuring the stability and efficiency of the financial system, as well as in ensuring the trust of clients in financial institutions. However, in the conditions of constant changes in regulation, rapid technological development, and a complex economic environment, banks face several challenges related to compliance with various regulatory requirements and standards. One of the key tools to address these challenges is the compliance organization. Compliance in banks becomes an integral part of successful operations, as it affects the reputation of the bank, its financial condition, as well as the ability to meet high standards of ethics and compliance with the law.

Compliance, as a concept and practice, is becoming an increasingly important aspect of the management of banking institutions. It involves the implementation of strategic and operational measures to ensure compliance of all actions and processes taking place in the bank with laws, regulations, as well as internal policies and standards. Organization of compliance is a complex task that requires banking institutions to develop and implement a risk management and control system, ensure compliance with all requirements and regulations, as well as track and adapt to changes in legislation and regulatory requirements.

In this study, we will consider general approaches to the organization of compliance in banks and also

study the key aspects of this problem from a scientific and practical point of view. We will examine the roles and responsibilities of various compliance departments within the bank, and assess the importance of a compliance culture within the organization. Our work is aimed at exploring best practices and innovative approaches to compliance in today's banking sector and will contribute to a deeper understanding of this important issue in the context of the financial market.

Key words: banking sphere, compliance management, compliance, regulation, risks, legislation, compliance culture, innovation, financial market.

Постановка проблеми. Сучасний банківський сектор стикається з рядом викликів, пов'язаних зі зростаючими вимогами щодо дотримання законодавства, регуляторних стандартів, етичних норм та внутрішніх політик. Однією з ключових стратегічних задач, які виникають перед банками, є організація комплаєнсу. При цьому, несвоєчасне чи неефективне впровадження комплаєнс-процесів може призвести до серйозних фінансових, репутаційних і юридичних наслідків для банку.

Проблема стає актуальною через те, що банки, як ключові учасники фінансової системи, зобов'язані забезпечувати високий рівень дотримання всіх вимог та стандартів, що регулюють їхню діяльність. Водночас, зростаюча кількість нових регуляцій, які стосуються банківського сектора, а також постійні зміни в регуляторному середовищі, створюють надзвичайно складні виклики для управління комплаєнсом.

Ця проблема також має важливий соціальний вимір, оскільки від дії банків залежить фінансова стабільність суспільства та довіра громадян до банківської системи в цілому. Недостатній контроль над комплаєнс-процесами може призвести до кризових ситуацій, фінансових колапсів та втрати довіри, що має потенціал вплинути на економічну та соціальну стабільність.

Отже, дослідження загальних підходів до організації комплаєнсу в банках є актуальним завданням, яке вимагає глибокого аналізу та розробки конкретних стратегій для забезпечення ефективного та стійкого управління цими процесами у банківському секторі.

Стан опрацювання теми. На даний момент, тема активно досліджується та обговорюється як у науковому, так і в практичному середовищі. Ця проблема є дуже актуальною, оскільки банки відіграють важливу роль у фінансовій системі та мають значний вплив на економіку суспільства. Науковці, такі як: Вікторія фон Розен, Калин Р.Ю., Сняданко І.І., Квасницька Р.С., Кудрик Н.В., Хитра О.Ю., Кобелева Т.О., Ковальчук О., Коляда І.В., Москаленко Н.В., Мостеньська Т.Л., Пушкар З.М., Панчук Д.В., Світлична В.Ю., Овчелупова О.М., Чмутова І.М. та інші науковці досліджують окремі аспекти цієї теми.

Метою є аналіз та систематизація загальних підходів до організації комплаєнсу в банківському секторі з метою розкриття оптимальних стратегій, методологій та інструментів, необхідних для забезпечення високого рівня відповідності законодавству, регуляторним вимогам і етичним стандартам в діяльності банків. Крім того, дослідження ставить за мету виявлення впливу технологічних інновацій на процеси комплаєнсу та розвиток культури дотримання в банківському секторі.

Виклад основного матеріалу. У сучасному фінансовому світі, особливо в банківській сфері, поняття «комплаєнс» є центральним і визначає специфіку управління та функціонування фінансових установ. Комплаєнс (від англійського «compliance») означає дотримання правил, законів, регуляцій та етичних стандартів у діяльності організації. У банківській сфері це поняття набуває особливого значення та включає в себе ряд характерних аспектів [7].

Сутність комплаєнсу в банківській діяльності полягає в системному та стратегічному підході до забезпечення законності та етичності у всіх аспектах фінансової діяльності банку. Це включає в себе:

- Дотримання законодавства. Банк повинен виконувати всі відповідні законодавчі вимоги та регуляторні стандарти. Це стосується не тільки фінансових операцій, але і заходів з попередження відмивання грошей, фінансування тероризму та інших сфер діяльності.
- Збереження довіри клієнтів. Важливим аспектом є забезпечення довіри клієнтів до банку, що вимагає від банку високого рівня прозорості, конфіденційності та безпеки їхніх фінансових операцій.
- Управління ризиками. Комплаєнс також включає в себе управління ризиками, пов'язаними з можливими порушеннями законодавства та регуляторних вимог.
- Етичні норми. Банк повинен дотримуватися вищих етичних норм у всій своїй діяльності, що включає в себе обов'язок обходити клієнтів та співробітників з повагою та справедливістю.

Комплаєнс відіграє вельми важливу роль у функціонуванні банків та фінансових установ загалом. Основна роль комплаєнсу в банківській діяльності полягає в тому, щоб забезпечити процес, при якому банк виконує всі закони та регуляторні вимоги, що стосуються його діяльності [5]. Це включає в себе дотримання фінансового, банківського, податкового, антикорупційного та інших законодавчих актів. Важливо, щоб всі операції та транзакції, які проводяться банком, були законними та етичними. Комплаєнс в банківській діяльності допомагає зменшити ризики порушення законодавства та регуляторних вимог. Це включає в себе управління ризиками, пов'язаними з корупцією, відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та іншими сферами, які можуть впливати на діяльність банку. За допомогою ефективної системи комплаєнсу банк може ідентифікувати, оцінювати та контролювати ці ризики, зменшуючи ймовірність їх виникнення.

Довіра є ключовою складовою для банків та інших фінансових установ. Клієнти та інвестори спираються на банк, віддаючи йому свої гроші та довіру. Ефективна система комплаєнсу допомагає зберегти цю довіру, показуючи, що банк працює відповідно до високих стандартів дотримання законності та етичних норм. Недотримання законодавства та регуляторних вимог може призвести до серйозних фінансових штрафів, судових позовів та втрати репутації. Роль комплаєнсу в банку полягає в тому, щоб уникнути таких негативних наслідків шляхом вчасного виявлення та вирішення порушень та невідповідностей [6]. Банки відіграють важливу роль у фінансовій системі, і їхні дії можуть впливати на стабільність цієї системи. Комплаєнс допомагає забезпечити процес, при якому банки діють відповідально та дотримуються норм, які сприяють стабільності фінансового ринку.

Комплаєнс-управління є важливою складовою діяльності банків та фінансових установ і спрямоване на забезпечення дотримання законодавства, регуляторних вимог та етичних стандартів у всіх аспектах їхньої роботи. Першим і найважливішим принципом комплаєнс-управління є дотримання всіх відповідних актів, вимог та стандартів. Це включає в себе виконання фінансового законодавства, вимог центрального банку, наглядових органів та інших регуляторів. Головною метою є уникнення порушень, фінансових штрафів та судових позовів, що можуть виникнути через невідповідність законодавству [11]. Комплаєнс-управління вимагає належного контролю та моніторингу всіх аспектів діяльності банку, що можуть мати вплив на дотримання правил та вимог. Це включає в себе внутрішній аудит, оцінку ризиків, аналіз операцій та звітність для виявлення та вирішення порушень та невідповідностей. Одна з цілей комплаєнс-управління – забезпечити довіру клієнтів та інвесторів до банку. Це досягається шляхом створення прозорих, надійних та етичних умов для співпраці, де клієнти можуть бути впевнені, що їхні фінансові інтереси будуть належним чином захищені. Основним завданням комплаєнс-управління є управління ризиками, пов'язаними з можливими порушеннями законодавства та регуляторних вимог. Зменшення ризику порушень сприяє збереженню репутації банку та уникненню фінансових втрат. Комплаєнс-управління грає важливу роль у забезпеченні стабільності фінансової системи, оскільки дії банків можуть впливати на фінансовий ринок в цілому. Забезпечення дотримання правил та вимог сприяє стабільності фінансової системи та запобігає системним ризикам [12]. Також, однією з цілей комплаєнс-управління є розвиток культури дотримання в організації. Це включає в себе створення атмосфери, де всі працівники відчують відповідальність за дотримання правил та вимог, а також активну підтримку вищого керівництва.

У банківській сфері комплаєнс відіграє вирішальну роль у забезпеченні законності та етичності діяльності, а також у підтримці довіри клієнтів та регуляторів до фінансової установи. З цієї причини, визначення та впровадження ефективних підходів до організації комплаєнсу стають невід'ємною частиною стратегічного управління банками. Один із ключових підходів до організації комплаєнсу в банках – це впровадження ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту [9]. Цей підхід передбачає визначення структур та процедур, які дозволять систематично доглядати відповідність усіх банківських операцій вимогам законодавства та регуляторних стандартів. Внутрішній контроль включає у себе оцінку та регулярний аудит операцій, виявлення порушень, розробку заходів для їхнього усунення, і визначення відповідальних осіб за комплаєнс-процеси. Інший важливий підхід – це управління ризиками комплаєнсу. Він передбачає ідентифікацію, оцінку та прийняття заходів щодо управління ризиками, пов'язаними із можливими порушеннями комплаєнсу [4]. Цей підхід включає аналіз законодавчих змін, оцінку впливу нових регуляторних вимог та розробку стратегій для їхнього виконання.

Внутрішній контролер комплаєнсу є ключовим фігурою в організації та здійсненні комплаєнс-управління. Ця посада відповідає за розвиток та впровадження стратегій комплаєнсу, ко-

ординацію аудиту та контролю, а також за забезпечення дотримання всіх внутрішніх політик і стандартів. Внутрішній контролер також відповідає за звітність перед вищими керівниками та регуляторами щодо стану комплаєнсу в банку [3]. Моніторинг та звітність комплаєнсу – це підхід, що передбачає систематичний контроль і звітність щодо відповідності всіх операцій та процедур комплаєнс-вимогам. Цей підхід включає в себе встановлення метрик та показників для оцінки рівня комплаєнсу, а також розробку звітів та документації для регуляторів і внутрішнього використання.

Сьогодні сучасний банківський сектор перебуває в стані постійних змін, визначених стрімким технологічним розвитком та глобалізацією фінансових ринків. У цьому контексті важливим є розуміння та врахування впливу технологічних інновацій на організацію комплаєнсу у банках. Однією з основних тенденцій є віртуалізація та автоматизація процесів комплаєнсу. Використання цифрових технологій дозволяє банкам автоматизувати багато рутинних завдань, пов'язаних з моніторингом та аналізом даних для виявлення можливих порушень комплаєнсу.

Штучний інтелект і машинне навчання допомагають розробляти аналітичні моделі для швидкого виявлення ризиків і порушень. Застосування штучного інтелекту та аналітики даних значно розширює можливості комплаєнс-управління. Алгоритми машинного навчання можуть аналізувати величезний обсяг інформації та виявляти wzори, які люди можуть пропустити. Це допомагає вчасно виявляти ризики і реагувати на них, знижуючи ймовірність порушень.

Технологічні інновації також створюють нові виклики у сфері кібербезпеки. Банки повинні активно застосовувати нові заходи для запобігання порушенням комплаєнсу через кібератаки і інші кіберризики. Це включає в себе розробку та впровадження сучасних систем захисту даних, моніторингу мережі та навчання персоналу в питаннях кібербезпеки [1]. Технологічні інновації відкривають нові можливості та виклики для організації комплаєнсу в банках. Вони сприяють підвищенню ефективності та точності процесів комплаєнс-управління, але також створюють потребу у посиленні заходів з кібербезпеки. Банки, які успішно інтегрують технологічні інновації в свої комплаєнс-процеси, зможуть забезпечити високий рівень відповідності законодавству та регуляторним вимогам, зменшити ризики та зберегти довіру клієнтів та регуляторів.

Розвиток культури дотримання (compliance culture) є ключовим елементом у сучасних організаціях, особливо в банківському секторі, де дотримання законності та етичних стандартів має вирішальне значення. Культура дотримання є фундаментом, на якому ґрунтується ефективна система комплаєнс-управління. Корпоративна культура дотримання може бути описана як система цінностей, переконань, норм та практик, які сприяють відповідності законодавству та регуляторним вимогам в усій діяльності організації [10]. Вона визначає, як працівники сприймають та виконують правила та процедури комплаєнсу, і відображає ступінь довіри до дотримання цих правил у всіх рівнях організації.

Важливість корпоративної культури дотримання полягає в тому, що вона впливає на всі аспекти функціонування організації. Сприятлива культура дотримання допомагає зменшити ризики порушень комплаєнсу, підвищити ефективність процесів та зберегти репутацію організації. Для розвитку культури дотримання необхідно забезпечити навчання та підвищення кваліфікації персоналу. Це включає в себе проведення тренінгів, семінарів, інструктажів та інших освітніх заходів, які допоможуть працівникам зрозуміти важливість дотримання комплаєнс-правил та навчитися їх виконувати ефективно [8]. Заохочення дотримання та відповідальності працівників є ще однією важливою складовою розвитку культури дотримання. Організація може встановити систему стимулювання для працівників, які дотримуються правил комплаєнсу, а також визначити механізми покарання за порушення. Важливо, щоб всі працівники відчували відповідальність за дотримання комплаєнс-правил та були готові сприяти їх виконанню [2].

Розвиток культури дотримання потребує активного лідерства та прикладу вищого керівництва. Лідери організації повинні виявляти відданість дотриманню комплаєнс-правил і демонструвати важливість цієї культури через свої власні дії та висловлювання. Це сприяє створенню позитивного прикладу та відчуття зобов'язаності серед інших працівників.

Важливим аспектом розвитку культури дотримання є внутрішнє спілкування та зворотний зв'язок в організації. Внутрішнє спілкування дозволяє працівникам отримувати необхідну інформацію про комплаєнс-правила та процедури, а також вирішувати питання та уточнювати невизначеності. Зворотний зв'язок, у свою чергу, дає працівникам можливість висловлювати свої побоювання, запити та пропозиції щодо поліпшення системи комплаєнсу. Культура дотримання не є статичною і

має підлягати постійному оновленню та адаптації до змін у законодавстві, регуляторних вимогах та стратегічних цілях організації. Організація повинна бути готовою до змін та відкритою до впровадження нових підходів та технологій, які сприяють підвищенню рівня дотримання.

Висновок. У сучасному фінансовому світі банки та інші фінансові установи мають величезний вплив, і комплаєнс-управління стає ключовим аспектом їхньої діяльності.

Основні принципи комплаєнс-управління включають дотримання законодавства, контроль, довіру клієнтів та інвесторів, ризикове управління та збереження репутації. Комплаєнс-управління допомагає забезпечити дотримання вимог, зменшити ризики порушень та підтримує стабільність фінансової системи. Умови, які складаються зі зростаючою складністю операцій та загрозами кібербезпеці, підкреслюють важливість комплаєнс-управління для банків. Відповідальні особи з комплаєнсу та комплаєнс-офіцери грають ключову роль у досягненні цієї мети.

Таким чином, комплаєнс-управління є важливою складовою сучасної фінансової системи, що забезпечує дотримання законності та допомагає банкам досягти стабільності та успіху.

Список використаних джерел:

1. Вікторія фон Розен. Комплаєнс і комплаєнс-ризик в контексті питань корпоративної відповідальності та корпоративного управління (окремі аспекти зарубіжної практики). Галицький економічний вісник. 2020. № 4 (65). С. 246–253. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/65/883.pdf>.
2. Калин Р.Ю., Сняданко І.І. Соціально-психологічні умови ефективної діяльності працівників банківських організацій. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2018. № 2. Том 2. С. 143–148. URL: <https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/561>.
3. Квасницька Р.С., Кудрик Н.В., Хитра О.Ю. Система комплаєнс-контролю: підходи до побудови, принципи й етапи функціонування. The 5 th International scientific and practical conference “Modern science: innovations and prospects” (February 6-8, 2022) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2022. 771 p. С. 609–615. URL: <http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/4626/1/%D0%92%D0%BE%D0%B2%D0%BA%20%D0%92.%D0%92.%20%D0%9E%D0%A1%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%98%D0%92%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%86%20%D0%9A%D0%9B%D0%86%D0%9D%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%D0%A2%D0%90%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%95%D0%92%D0%98%D0%A5%20%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%AF%D0%92%D0%86%D0%92%20%D0%A3.pdf#page=609>.
4. Кобелева Т. О. Сутність та визначення комплаєнс-ризик. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Економічні науки. 2020. № 1 (3). С. 116–121. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/0ca925cd-7da0-4931-ad7b-b786d5becc2b>.
5. Ковальчук О. Поняття системи комплаєнс-контроль та особливості управління ризиком комплаєнс у банках України. Молодь і ринок. 2010. № 7-8. С. 153–157. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Mir_2010_7-8_35.pdf.
6. Коляда І.В. Поняття та сутність комплаєнс-контролю у вітчизняній економічній науці та суспільному дискурсі. Молодий вчений. 2016. № 1. С. 791–794. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2016_12.1_187.pdf.
7. Москаленко Н.В. Теоретичні аспекти запровадження комплаєнс-контролю в Україні. Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування. 2018. Вип. 2. С. 106–112. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268453001.pdf>.
8. Мостенська Т.Л., Соколькова Я.Ю. Управління кадровим потенціалом сучасного банку. Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. 2012. № 33. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/8814>.
9. Організація внутрішнього контролю у банку: колективна монографія / за заг. ред. В.Я. Плаксієнка. Полтава: ПП «Астрія» 2018. – 352 с. (С. 216–234). URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/items/f8488001-42ae-4231-aa1e-1d3d03c32d3e>.

10. Пушкар З.М., Панчук Д.В. Корпоративна культура в контексті діяльності організації. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 1025–1028. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/molv_2017_10_232.pdf.
11. Світлична В.Ю., Овчелупова О.М. Сучасний стан та перспективи запровадження комплаєнс-контролю у діяльність банківських установ. Комунальне господарство міст. 2019. Том 7. Випуск 153. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/55434/1/5474-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-11253-1-10-20191221.pdf>.
12. Чмутова І. М. Методичний інструментарій оцінювання комплаєнс-ризиків фінансового моніторингу банків. Бізнес Інформ. 2020. № 11. С. 296–309. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24548>.